

Критерії національно-економічної збалансованості

Найважливішою ознакою, що характеризує раціональну збалансованість і стабільність національної економічної системи, є її динамічність – необхідний рівень стабільності, який забезпечує самозбереження системи, але не є нездоланною перепорою до змін. У таких економічних системах легко спрогнозувати соціально-економічні зміни, застосувати метод регулювання, за якого досягається збалансованість і стабільність.

Забезпечення збалансованості пропорцій встановлення стабільності економічної системи базується на сукупності нестійких рівноваг між системоутворювальними і системозмінними процесами, між складовими системи (у цьому разі – між виробництвом, розподілом, обміном, соціальним розвитком і захистом населення). Ці складові не ідентичні як за формою, так і за функціональним призначенням. Вони мають самозбалансовуватися (збалансовуватися як окремі підсистеми) і перебувати в такому взаємоспіввідношенні, яке забезпечило б збалансованість усієї системи. Внутрішня збалансованість кожної підсистеми виражається певними кількісними співвідношеннями її складових і функцій, що уможлиблюють належне функціонування інших складових системи.

Кожна національна економічна система має загальні та власні критерії збалансованості, зумовлені природними і соціально-економічними особливостями господарювання.

Стабільний стан в основних підсистемах (у виробництві, на ринку, у сфері соціального розвитку) визначають такі групи критеріїв:

- виробничі;
- ринкові;
- соціальні.

До виробничих критеріїв національно-економічної збалансованості і стабільності відносять:

- відсутність абсолютної монополії окремих груп виробників, переважання конкуренції у відносинах виробників, боротьба за якість продукції і за споживача;
- пришвидшення оновлення основних виробничих фондів і технологій (середній термін оновлення фондів 4-6 років), пришвидшення руху оборотних засобів, вилучення частини цих засобів і використання їх для оновлення продукції та підвищення її якості;
- раціоналізація розміщення продуктивних сил, удосконалення структури виробництва з урахуванням вимог ринку, потреб споживачів;
- стабільність темпів зростання обсягів виробництва, розширення номенклатури та асортименту виробів, відносне зменшення витрат на виробництво продукції, робіт і послуг (витратність виробництва (матеріальні витрати у структурі валового суспільного продукту) не перевищує, а іноді й менша за 50% обсягу виробництва);

- перевищення темпів зростання продуктивності праці над темпами зростання заробітної плати не менш як на 3-5%; посилення ролі стимулів до продуктивної праці та ефективного виробництва;

- збільшення національного доходу завдяки зростанню фондівіддачі основних фондів і підвищенню продуктивності праці виробників та зниженню собівартості на його створення;

- збільшення кількості робочих місць, зменшення плинності кадрів (не повинна перевищувати 3-4%), поліпшення виробничо-побутових умов, системи управління виробництвом, виробничої інфраструктури, структури і кваліфікації робочої сили.

Названі виробничі критерії характеризують стан економіки, який забезпечують високопродуктивна і високоефективна функції праці та капіталу. Економічна політика уряду узгоджується з вимогами закону товаровиробництва, що впливає на стабільне економічне зростання національного продукту, оптимізацію пропорцій виробництва, розподілу і споживання.

Ринкові критерії національно-економічної збалансованості і стабільності охоплюють критерії збалансованості та стабільності на ринках засобів виробництва, споживчому, валютному, ринку праці та ринкові ціни.

Ринок засобів виробництва:

- ділова активність виробників і споживачів засобів виробництва, бірж матеріальних ресурсів;

- активний пошук продавців і покупців, можливостей реалізації своїх економічних інтересів;

- збільшення пропозиції нової, ефективнішої техніки і технологій, кількості взаємовигідних угод між виробниками і споживачами засобів виробництва.

Споживчий ринок:

- поява на ринку широкого асортименту продовольчих і непродовольчих товарів, зростання доступності товарів різного асортименту і цін на них для широких верств населення;

- досягнення 3-4% допустимих відхилень попиту і пропозиції в той чи інший бік.

Валютний ринок:

- збереження відносно стабільного курсу валют, цінних паперів;

- активізація діяльності банківських і кредитних установ, фондових бірж;

- розширення можливостей надання коротко- і довгострокових кредитів, зниження відсоткових ставок за кредитами, підвищення кредитоспроможності виробників, надійності вчасного повернення кредиту та ін.

Ринок праці:

- зростання попиту на робочу силу, зокрема на висококваліфіковану, спроможну швидко адаптуватися на виробництві, працювати високопродуктивно;

– досягнення рівня безробіття, який не перевищує 1,5-2% від кількості працездатного населення.

Ринкові ціни:

– коливання цін на ринку засобів виробництва і на споживчому ринку в межах 2-3%, що не потребує спеціальних координаційних, регулюючих заходів, оскільки збалансованість забезпечується конкуренцією виробників і посередницьких організацій;

– відсутність гіперінфляції (розміри інфляції незначні й суттєвих змін у розбалансованість не вносять);

– згортання діяльності спекулянтів, представників „тіньової” економіки або звуження сфери їх діяльності до незначних масштабів.

Ринкові критерії національно-економічної збалансованості та стабільності мають важливе значення щодо регулювання економічної системи загалом. Вони відображають стан виробництва, розподілу, обміну і споживання. Тенденції ринкових макроекономічних показників дають змогу визначити заходи регулювання і встановлення збалансованого та стабільного розвитку.

Соціальні критерії національно-економічної збалансованості. До них належать:

– пріоритет національно-демократичної ідеології в державотворенні, перевага реформаторів національно-економічної системи над консерваторами, підтримка державотворчих і демократичних перетворень провідними країнами Європи та світу, реальна фінансова допомога міжнародних банків і МВФ, реальні кроки щодо співпраці з європейськими структурами, економічне зростання;

– поліпшення співвідношення розподілу національного доходу на фонд нагромадження і фонд споживання (збільшення першого з них, зростання обсягів коштів на житло і соціально-культурне будівництво);

– незначні коливання в державному бюджеті щодо негативного і позитивного сальдо; виділення в структурі використання бюджету основної частки на удосконалення розвитку державних виробничих і обслуговуючих підприємств, на підтримку приватного підприємництва та фермерства, фінансування соціально-культурної сфери, науки, освіти та охорони здоров'я, дещо меншої – на оборону і управління;

– поліпшення пенсійного, стипендіального забезпечення, утримання шкільних установ, підвищення розмірів дотації малозабезпеченим, будинкам сиріт, інвалідам, виділення коштів на охорону природи, впорядкування територій;

– скорочення до мінімуму (до рівня, який не загрожує розбалансованістю і дестабілізацією національно-економічної системи) зовнішньої та внутрішньої заборгованості.

Соціальні критерії національно-економічної збалансованості виявляють стан реальної політики розподілу і споживання національного продукту. Через формування бюджету, доходів простежується відповідність обсягу і структури національного продукту потребам населення та

виробництва, стан платоспроможності уряду і населення, можливості національних заощаджень і капіталовкладень для економічного зростання.

Використана література:

1. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Пік”, 2009. – 548 с. : іл.
2. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – [2-ге вид., випр.]. – Кіровоград : „КОД”, 2010. – 548 с. : іл.
3. Яковенко Р. В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник / Роман Яковенко. – [Вид. 2-ге, випр.]. – Кіровоград : видавець Лисенко В.Ф., 2015. – 130 с.
4. Яковенко Р. В. Основи теорії економіки для технічних спеціальностей : навч. посіб / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Поліграф-Сервіс”, 2009. – 120 с. : іл.
5. Яковенко Р. В. Державне регулювання економіки : конспект лекцій / Роман Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2012. – 40 с. : іл.
6. Заблоцький Б. Ф. Перехідна економіка : посіб. / Заблоцький Б. Ф. – К. : ВЦ „Академія”, 2004. – 512 с. (Альма-матер).
7. Заблоцький Б. Ф. Розміщення продуктивних сил України : Національна макроекономіка : посіб. / Заблоцький Б. Ф. – К. : Академвидав, 2003. – 368 с. (Альма-матер).

Р. В. ЯКОВЕНКО,
к.е.н., доцент